

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

CIRCLE OF LIFE

Katsaus nuorisokuorojen toimintaan ja johtamiseen Suomessa

TEKIJÄ: Alina Salmi

Koulutusala Kulttuuriala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Alina Salmi	
Työn nimi Circle of Life – Katsaus nuorisokuorojen toimintaan ja johtamiseen Suomessa	
Päiväys	24.11.2017
Sivumäärä/Liitteet	33/1
Ohjaaja Anna-Maria Pekkinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Kuopion Nuorisokuoro	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tarkasteltiin nuorisokuoronjohtajan työnkuvaa Suomessa. Tekijän tavoitteina oli tutustua Suomen nuorisokuorokenttään ja selvittää hyviä työtapoja nuorisokuoron johtamiseen. Tekijä perehtyi haastattelujen, omien kokemusten sekä kirjallisten lähteiden pohjalta suomalaisen nuorisokuorokenttään ja sen historiaan, kuoroharjoituksiin ja niihin liittyvää kuoropsykologiaan, sovitusten tekemiseen sekä konsertin järjestämiseen.</p> <p>Opinnäytetyön tekijä harjoitteli nuorisokuoronjohtajan töitä Kuopion Nuorisokuoron parissa vuosina 2014–2016 ja järjesti yhdessä kuoron kanssa klassikkoanimaatioelokuvien musiikkiin perustuvan konsertin syksyllä 2016. Tekijä sovitti kaksi kappaletta konserttia varten. Hän harjoitti ne kuorolle ja toimi kuoronjohtajana osan konsertista. Opinnäytetyötä varten tekijä haastatteli kolmea nuorisokuoroalan ammattilaista: Kuopion Nuorisokuoron kuoronjohtaja Jussi Mattilaa, Savonlinnan Taidelukion kuoron kuoronjohtaja Matti Makkosta sekä maineikasta englantilaista kuorovalmentaja Paul Phoenixia.</p> <p>Jo projektin alkuvaiheissa paljastui, että Suomen nuorisokuorokenttää on tutkittu vähän. Opinnäytetyötä tehdessä selvisi, että nuorisokuoronjohtajalla on Suomessa monipuolinen työnkuva, joka on erilainen kuin muiden kuorojen johtajilla. Nuorisokuoronjohtajan työnkuvassa ovat merkittävässä osassa niin sosiaaliset kuin ryhmänohjauksellisetkin taidot. Opinnäytetyön havainnot ovat pääosin nuorisokuoroalan ammattilaisten kokemuksista, joten työstä saa tietoa, jota ei löydy perinteisistä kuoronjohtamisoppaista. Opinnäytetyön tuloksista voivat hyötyä nuorisokuorot ja niiden kuoronjohtajat sekä muut nuorisokuoroalasta kiinnostuneet. Opinnäytetyön havaintoja voi myös soveltaa muille kuoroille ja erilaisille kokoonpanoille. Koska Suomen nuorisokuorokenttää on tutkittu vähän, työn jatkaminen olisi perusteltua. Aiheeseen liittyvää tutkimusta voisi tehdä myös Suomen ulkopuolella.</p>	
Avainsanat nuorisokuoro, nuorisokuoronjohto, kuoro, kuoronjohto, nuoret, kasvatusta, Kuopion Nuorisokuoro	

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Music			
Author Alina Salmi			
Title of Thesis Circle of Life – An Overview of Finnish Youth Choirs and Their Conduction			
Date	24.11.2017	Pages/Appendices	33/1
Supervisor Anna-Maria Pekkinen			
Client Organisation /Partners Kuopio Youth Choir			
<p>Abstract</p> <p>In this thesis, youth choir conducting was under inspection. The author aimed to explore the Finnish youth choir field, as well as find out good working practices for youth choir conducting. Based on interviews, her own experiences and literary sources the author studied the Finnish youth choir field and its history, choir exercises and the choir psychology related to them, as well as arrangement and organizing a concert.</p> <p>The author of this thesis practiced youth choir conducting with Kuopio Youth Choir from 2014 to 2016. Furthermore, she organized a concert featuring music from classic animation movies in co-operation with the choir. The author arranged two songs for the concert, taught them to the choir and acted as a conductor in the concert. For the study, the author interviewed three professionals from the youth choir field: Jussi Mattila, the conductor of Kuopio Youth Choir, Matti Makkonen, the conductor of the choir of Savonlinna upper Secondary School of Arts and Music and Paul Phoenix, a renowned English youth choir coach.</p> <p>In the early stages of the study, it became apparent that there is a paucity of research on the Finnish youth choir field. The study itself revealed that a youth choir conductor's job is diverse and different from that of other choir conductors. Social and group leadership skills play an important part in the work of a youth choir conductor. The observations made in this thesis stem chiefly from the experiences of youth choir professionals. Thus, this thesis provides valuable information that cannot be found in traditional choir conducting guides. Youth choirs, conductors and others interested in youth choirs may benefit from the results of this study. The observations could also be applied to other choirs and different kinds of ensembles. Given that there is very little research on the Finnish youth choir field, follow-up research would be justifiable. Research in a similar vein could be conducted outside of Finland as well.</p>			
<p>Keywords</p> <p>youth choir, youth choir conducting, choir, choir conducting, youth, pedagogy, Kuopio Youth Choir</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	NUORISOKUOROT SUOMESSA.....	7
2.1	Yleistä.....	7
2.2	Kuopion Nuorisokuoro	7
2.3	Savonlinnan Taidelukion kuoro	8
3	KUOROHARJOITUKSET	9
3.1	Yleistä.....	9
3.2	Äänenavaukset	9
3.3	Kappaleen harjoittaminen ja huomioita harjoitustilanteeseen.....	11
3.4	Motivointi	12
3.5	Nuorisokuoronjohtajan rooli ja vastuu	14
4	SOVITTAMINEN.....	16
4.1	Yleistä.....	16
4.2	Ammattilaisten käytäntöjä	16
4.3	Sovitukseeni.....	17
4.3.1	Ensimmäinen sovitukseeni.....	17
4.3.2	Toinen sovitukseeni	23
4.4	Pohdintaa.....	25
5	KONSERTTI	26
5.1	Yleistä.....	26
5.2	Ennen konserttia.....	26
5.3	Konserttipäivä.....	29
5.4	Pohdintaa.....	29
6	PÄÄTÄNTÖ.....	30
	LÄHTEET	32
	LIITE 1: TALLENNE.....	34

1 JOHDANTO

Nuorisokuoronjohtaja tarvitsee työssään erityisiä taitoja (Mattila 2017). Vaikka ensimmäinen suomalainen nuorisokuoro perustettiin jo vuonna 1952 (Yle Kulttuuri 2009), suomalaisista nuorisokuoroista ja niiden johtamisesta löytyy vain vähän tutkimusta ja tietoa. Havaitsin tyhjiön nuorisokuorokentän tutkimuksessa, kun tein musiikkipedagogiopintoihini kuuluvaa harjoittelua Kuopion Nuorisokuoron parissa vuosina 2014–2015. Kun ottaa huomioon nuorisokuorojen pitkät perinteet ja levinneisyyden (ks. lisää osio 2.1), on perusteltua syventyä asiaan tarkemmin. Opinnäytetyössäni tarkastelen nuorisokuoronjohtajan työnkuvaa Suomessa. Työtäni varten selvitin hyviksi havaittuja käytäntöjä nuorisokuorojen parissa. Koska perinteiseen kuoronjohtoon liittyviä oppaita on olemassa paljon¹, perehdyin aiheeseen etenkin vuosia nuorisokuorojen kanssa toimineiden asiantuntijoiden ja omien kokemusteni kautta. Tästä syystä sivuan työssäni useampaa teemaa, mutten syvenny esimerkiksi kuoronjohtajan perustekniikoihin.

Suomalaisessa nuorisokuorokäsitteessä on tulkinnanvaraa. Nuorisokuoroiksi lasketaan usein myös lapsikuorot. Suurin osa nuorisokuoroista on tyttökuoroja. (Mattila 2017.) Opinnäytetyössäni käsitellään nuorisosekakuoroja, joissa laulaa sekä tyttöjä että poikia. Käyttäessäni sanaa nuorisokuoro tarkoitan kuoroa, jossa laulaa nuoria. (ks. lisää osio 2.1.)

Haastattelin opinnäytetyötäni varten kolmea kuoroalan ammattilaista: Kuopion Nuorisokuoron kuoronjohtaja Jussi Mattilaa, Savonlinnan Taidelukion kuoron kuoronjohtaja Matti Makkosta sekä maineikasta englantilaista kuorovalmentaja Paul Phoenixia. Heiltä sain nuorisokuoroalan ammattilaisten näkökulmaa aiheeseen. Kerrytin omia kokemuksiani harjoittelemalla nuorisokuoronjohtajan töitä Kuopion Nuorisokuoron eli KuNukun parissa vuosina 2014–2016. Kokemuksiani kartutti myös KuNukun kanssa järjestämäni konsertti, joka on osa opinnäytetyötäni. Käytin lähteenäni myös kuorokirjallisuutta, kuten Colin Farrelin kirjaa *Choral Conducting* (2003) ja Thomas Caplinin opasta *På Slaget!* (2000). Kartoitin haastattelujen, omien kokemusteni sekä kirjallisten lähteiden pohjalta asioita suomalaisista nuorisokuoroista ja niiden historiasta, kuoroharjoituksista ja niihin liittyvästä kuoropsykologiasta, sovitusten tekemisestä sekä konsertin järjestämisestä. Kuoropsykologisiin asioihin, kuten kuorolaisten motivaatioon ja kuoronjohtajan rooliin, perehdyin erityisesti sen takia, että minulla oli ainutlaatuinen mahdollisuus haastatella aiheessa ansioitunutta Paul Phoenixia. Opinnäytetyöni on tyypiltään projekti, josta taiteellinen osuus, eli konsertti, kattaa yhden kolmasosan ja kirjallinen osuus kaksi kolmasosaa.

Yleisenä tavoitteenani oli, että perehdyn nuorisokuoronjohtajan työhön Suomessa ja siihen, millaiset työtavat sopivat nuorisokuoron johtamiseen. Opinnäytetyöni pedagogisia tavoitteita olivat nuorisokuoronjohtajan töiden harjoittelu: äänenavausten suunnittelu ja toteuttaminen, kuorosovitusten te-

¹ Ks. esim. *The Choral Conductor's Handbook* (Walter, E. 1984. Hal Leonard Corp) ja *På Slaget!* (Caplin, T. 2000. Tukholma: Sk-Gehrmans Musikförlag AB).

keminen ja harjoittaminen sekä kuoroharjoituksiin, kuoropsykologiaan ja konserttijärjestelyihin tutustuminen. Taiteellisia tavoitteita olivat hyvin soivien kuorosovitusten² tekeminen sekä miellyttävän konsertin toteuttaminen niin yleisölle kuin kuorollekin. Kaikki tavoitteeni ovat läheisessä yhteydessä työelämään, joten tavoitteenani oli oppia niitä asioita, joita tarvitsen tulevassa työelämässäni.

Ennen opinnäytetyöni aloittamista olin oppinut opiskeluaikani kuoronjohtajan perustekniikoita kuoronjohtajan kurssilla. Olin sovittanut muutaman harjoitussovituksen kuorolle sekä johtanut muutaman kerran harrastajasekakuoroa. En ollut työskennellyt aikaisemmin nuorisokuorojen parissa. Olin laulanut oppilaitoksemme kuorossa sekä kahdessa muussa kuorossa, joissa lauloi nuoria. Opiskeluaikani olin harjoitellut ryhmänohjausta muun muassa lapsiryhmien parissa. Hyödynsin kuoro- ja ryhmänohjauskokemuksiani, kun harjoittelin kuoronjohtajan tehtäviä KuNukun parissa. Ennen opinnäytetyöni aloittamista olin opiskellut pääinstrumentteini pianonsoittoa ja laulua. Pianonsoittotaidot olivat etuna kappaleiden harjoittamisessa sekä konserttitilanteessa. Lauluopinnoista oli hyötyä esimerkiksi äänenmuodostuksellisten asioiden ohjaamisessa kuorolle. Edellä mainitut kokemukset toimivat perustana, jonka päälle rakensin tietämystäni nuorisokuoron johtamisesta.

Erityinen asema opinnäytetyössäni on KuNukulla, jonka toimintaa tarkastelin ja joka sai sysäyksen järjestää tunnetuiden klassikkoanimaatioelokuvien musiikkiin perustuvan konsertin opinnäytetyöni aiheen johdosta. Konsertin järjestäminen opetti, millaista on toimia nuorisokuoronjohtajana käytännössä ja millaisia asioita konsertin järjestäminen vaatii. Opinnäytetyöni havainnoista on hyötyä KuNukun lisäksi paitsi minulle ja muille kuoronjohtajille, myös muiden nuorisokuorojen jäsenille sekä nuorisokuorojen toiminnasta kiinnostuneille. Myös muunlaiset kuorot ja niiden kuoronjohtajat sekä erilaiset kokoonpanot voivat hyötyä tutkimuksestani: osa asioista, kuten konserttijärjestelyyn liittyvät asiat, voivat sopia muillekin kuin nuorisokuoroille. Opinnäytetyöstäni saa tietoa kahden suomalaisen nuorisokuoron, KuNukun ja Savonlinnan Taidelukion kuoron, niiden kuoronjohtajien ja muiden valikoidujen lähteiden pohjalta, eikä se näin ollen anna kattavaa kuvaa Suomen nuorisokuorojen toiminnasta. Keräämiäni tietojen päälle on kuitenkin mahdollista tehdä tutkimusta tulevaisuudessa. Työn tulokset ovat myös sovellettavissa muunlaisille kuoroille.

Avaan opinnäytetyöni aiheita ensin esittelemällä suomalaista nuorisokuorokenttää ja opinnäytetyöni esimerkkikuoroja. Tämän jälkeen käsittelen kuoroharjoituksia ja niiden myötä kuoropsykologisia teemoja, kuten motivaatiota ja kuoronjohtajan roolia. Sitten siirryn kappaleiden sovittamisen aiheisiin ja lopuksi kuvailen konsertin järjestämistä KuNukun kanssa. Päätän opinnäytetyöni lyhyeen tiivistelmään havainnoistani. Samalla pohdin työni sovellusmahdollisuuksia ja vaikutuksia tulevaisuudessa.

² Tarkoitan hyvin soivalla kuorosovituksella sellaista, joka kuulostaa miellyttävältä, koska se on tehty huolellisesti ja sovittamisen peruseriaatteita noudattaen.

2 NUORISOKUOROT SUOMESSA

2.1 Yleistä

Nuorten Kuoroliitto on Suomen Laulajain ja Soittajain Liiton, Sulasolin, itsenäinen erikoisliitto. Se on perustettu vuonna 1971 ja toimi vuoteen 1982 nimellä Lapsi- ja Nuorisokuoroliitto. Tällä hetkellä Nuorten Kuoroliittolla on 51 jäsenyhdistystä tai oppilaitosjäsentä, joista osassa toimii useampikin kuoro. (Nuorten kuoroliitto 2016.) Opinnäytetyöni esimerkkikuorot, Kuopion Nuorisokuoro ja Savonlinnan Taidelukion kuoro, eivät kuulu Nuorten Kuoroliittoon. Tästä voi päätellä, että Suomessa toimii enemmän nuorisokuoroja kuin liittoon kuuluvat 51. Tarkkaa määrää Suomessa olevista nuorisokuoroista on kuitenkin haastavaa arvioida. Löysin vähän koottua tietoa Suomen nuorisokuoroista ja niiden historiasta kirjastoista tai internetistä. Yksittäisistä kuoroista ja niiden historioista löytyy tietoa vaivattomasti, mutta tietoja ei ole yhdistetty niin, että kokonaisuutta olisi helppo muodostaa.

Suomessa on vahva tyttö- ja poikakuoroperinne (Mattila 2017). Opinnäytetyössäni keskityn nuorisosekakuoroihin eli sellaisiin, joissa laulaa sekä tyttöjä että poikia. Suomessa on useita lapsi- ja nuorisokuoroja, joissa laulaa nuorten lisäksi myös lapsia (Nuorten kuoroliitto 2016.). Lapsi- ja nuorisokuoroista on tehty Suomessa hiljattain kuoro-opas nimeltään Lapsi- ja nuorisokuoron johtajan ABC-kirja (Savimäki 2017). Kirja keskittyy etenkin lapsikuoron johtamiseen liittyviin teemoihin. Opinnäytetyössäni tarkastelun kohteena ovat nuorisokuorot, joissa laulaa pelkästään nuoria.

Nuori on määritelty perinteisesti YK:n viitekehyksessä 15–24-vuotiaaksi ihmiseksi. Toisaalta nuoruus voidaan ajatella siirtymäaikana lapsuuden ja aikuisuuden tai koulutuksen ja työelämän välillä. Kuitenkin YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) määrittelee alle 18-vuotiaat ensisijaisesti lapsiksi. (Pihlajamaa 2017.) Termiä nuori on siis vaikea määritellä yksiselitteisesti. Määritelmiä on myös monia erilaisia, joista osa on ristiriidassa keskenään. (Nuoperi n.d.) Tämä vaikeuttaa osaltaan myös nuorisokuorokäsitteen määrittelemistä.

Suomen vanhin nuorisokuoro on Helsingin Tuomiokirkon poikakuoro Cantores Minores. Se on perustettu vuonna 1952. Kuoron ikähaitari on 9–25 vuotta. (Otonkoski 2012.) Nuorisosekakuoroja on Suomessa vähän (Mattila 2017). Yksi Suomen vanhimmista nuorisosekakuoroista on Kuusankosken kirkon nuorisokuoro, joka on perustettu vuonna 1964 kanttori Tapani Rautasuon johdolla. Nykyään kuoro toimii nimellä Kuusankosken seurakunnan Nuorten kuoro, ja sitä johtaa kanttori Timo Vikman. (Pajamo 2015, 172.) Kuoron ikähaitari on 13–23 vuotta (Nuorten kuoro n.d.). Muita aktiivisia suomalaisia nuorisosekakuoroja on esimerkiksi Somnium Ensemble Helsingistä ja Vaskivuoren lukion kamarikuoro Vantaalta.

2.2 Kuopion Nuorisokuoro

KuNuku on perustettu vuonna 2005. Kuoronjohtajana on toiminut alusta lähtien kuoronjohtaja Jussi Mattila. Kuoroa ylläpitää Kuopion Nuorisokuoroyhdistys ry, joka on perustettu kuorolaisten johdolla vuonna 2008. Yhdistyksen kaikki jäsenet ovat kuoron laulajia. (Kuopion nuorisokuoro n.d.) Laulajien

ikäjakauma on 14–26. Kuorolaisia on tällä hetkellä 60, ja kuorotoimintaan pääsee mukaan koelaulujen kautta. Ison kuoron lisäksi osasta kuorolaisista on koottu pieniä ensembleryhmiä. Isompiin projekteihin ja kouluksiin tulevat ulkopaikkakunnilla asuvat kuorolaiset vahvistusjoukoiksi. Nuorisokuoro onkin muodostunut joustavaksi foorumiksi, joka toimii tarpeen mukaan niillä kokoonpanoilla, millä milloinkin on mielekästä. KuNukulla on kuudesta kahdeksaan omaa konserttia vuodessa. Lisäksi kuoro esiintyy osana erilaisia tapahtumia ja kokoonpanoja. Kuoro on tehnyt yhteistyötä muun muassa Ultra Bran, Kerkko Koskinen Kollektiivin ja The King's Singersin kanssa. The King's Singersin entinen laulaja Paul Phoenix on käynyt muutaman vuoden ajan säännöllisesti kouluttamassa KuNukua. Vuonna 2009 nuorisokuoro voitti Suomen Paras Kuoro -kilpailun. (Mattila 2017.)

2.3 Savonlinnan Taidelukion kuoro

Savonlinnan Taidelukion eli Taikkarin kuoro on perustettu vuonna 1979, jolloin lukion musiikkilinjakin on perustettu. Kuoron ensimmäisenä kuoronjohtajana toimi Rainer Takanen, joka oli tällöin lukion ainoa musiikin lehtori. Nykyään Taikkarissa opettaa kolme musiikin lehtoria, jotka muodostavat yhdessä kuoronjohtaja Matti Makkosen kanssa niin kutsutun kuorotiimin. Kuorotiimi toimii kuoron hallintaelimenä, ja sen jäsenillä on eri vastuualueita. Musiikin lehtori Heidi Takanen ja kuoronjohtaja Matti Makkonen johtavat kuorolle kappaleita. Makkonen on tehnyt töitä kuoron kanssa vuodesta 2000 asti, Takanen syksystä 2016 asti. Musiikin lehtori Arja Nikula vastaa kuoron äänenavauksista sekä erilaisista järjestelyasioista, kuten tiedottamisesta. Musiikin lehtori Mikko Nikula on apuna kuoron ohjelmiston suunnittelussa. Koko kuorotiimi osallistuu ohjelmiston suunnitteluun. (Nikula 2017; Makkonen 2017.)

Kuorolaisten ikäjakauma on 16–19 vuotta. Kuorossa on noin 100 laulajaa. Taikkarin kuoro eroaa esimerkiksi KuNukusta siinä mielessä, että se toimii osana lukio-opetusta. Lähes kaikki Taikkarin musiikkilinjalla opiskelevat kuuluvat kuoroon. Mukana on myös muutama kuvataidelinjan opiskelija. Periaatteena on, että kaikilla Taikkarin opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua kuorotoimintaan. Ison kuoron lisäksi lukiossa toimii tyttö- ja poikakuoro sekä abikuoro. Taikkarin kuoro konsertoi noin kuusi kertaa vuodessa. Kuoro on merkittävä esiintyjä esimerkiksi koulun tilaisuuksissa. Lisäksi kuoro tekee konserttimatkoja ulkomaille kahden vuoden välein. Matkoja on tehty esimerkiksi Japaniin ja Saksaan. (Nikula 2017; Makkonen 2017.)

3 KUOROHARJOITUKSET

3.1 Yleistä

Kuoroharjoituksella tarkoitetaan sitä tapahtumaa, jossa kuoro kokoontuu harjoittelemaan ohjelmistoa. Seurasin KuNukun harjoituksia vuosina 2014–2016. Harjoituksiin kuului äänenavaus- ja lämmittelytuokio, ohjelmiston harjoittelua, tiedottamista ja yleistä keskustelua kuoron asioista. Ohjelmistoa harjoiteltiin sen mukaan, millaisia konsertteja ja muita tilaisuuksia oli tulossa. KuNukun viikoittaiset harjoitukset kestävät noin kaksi tuntia. Tämän lisäksi kuoro harjoittelee pienemmillä kokoonpanoilla muutamasta tunnista viiteen tuntiin viikossa. Ennen isoja konsertteja järjestetään ylimääräisiä kuoroharjoituspäiviä tai -viikonloppuja. (Mattila 2017.)

Oppilaitosten kuoroharjoitukset poikkeavat muiden nuorisokuorojen harjoituksista aikataulullisesta näkökulmasta. Esimerkiksi Taikkarissa kuoroharjoituksia on noin tunti viikossa. Syynä harjoitusten vähäisyyteen on se, että musiikkilinja on pieni ja monilla opiskelijoilla on paljon tekemistä. Ylimääräisiä harjoituksia on mahdollista järjestää vasta muutamaa viikkoa ennen konserttia. Makkosen lisäksi Taikkarin kuoron harjoituksia ohjaavat koulun musiikin lehtorit. Stemmaharjoituksissa auttavat myös viimeisen vuosikurssin opiskelijat. Tällä tavalla saadaan hyödynnettyä kuoroharjoitusaika tehokkaasti sekä pidettyä esimerkiksi tyttö- ja abikuoroa samanaikaisesti. Kuorolla onkin erilaiset tavoitteet verrattuna sellaisiin kuoroihin, jotka eivät toimi oppilaitosten yhteydessä. Kuoronjohtajan täytyy kiinnittää erityistä huomiota kuorolaisten yleisten musiikillisten taitojen oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen kehittymiseen. Taikkarin musiikin lehtori Arja Nikula pitää kuoroa merkittävänä kasvatemuotona. (Nikula 2017; Makkonen 2017.)

3.2 Äänenavaukset

Kuoronjohtaja Thomas Caplin (2000, 116) käyttää sanan äänenavaus sijasta mieluummin sanaa *förbere-delse*, valmistautuminen. Tähän kuuluvat kaikki kuoroharjoituksen osat ennen itse musiikkimateriaalin harjoittelua. Caplinin mukaan lapsikuorojen valmistautumiseen kuuluu aivan erilaisia asioita kuin aikuiskuorojen, jonka harjoituksiin kuorolaiset tulevat raskaan työpäivän jälkeen (mts. 116). Tästä voi vetää johtopäätöksen, että myös nuorisokuorojen äänenavaukseen, tai Caplinin sanoin valmistautumiseen, kuuluu erilaisia asioita kuin muiden kuorojen. Kokemukseni mukaan nuoret ovat etenkin iltaharjoituksissa aluksi levottomia ja väsyneitä, joten heidän kanssaan on hyvä tehdä toiminnallisia ja herätteleviä harjoituksia, ennen kuin aloitetaan varsinaiset harjoitukset.

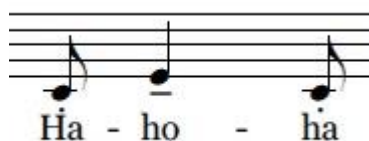
Seuratessani KuNukun harjoituksia vuosina 2014–2016, äänenavaukset koostuivat erilaisista ääniharjoituksista. Näistä suurin osa oli kuorolaisille tuttuja. Useissa ääniharjoituksissa laulettiin neljässä stemmassa, jotka ovat sopraano, altto, tenori ja basso. Pääsin myös kokeilemaan äänenavaus- tai valmistautumistuokioiden ohjaamista KuNukulle. Mielestäni sana valmistautuminen kuvaa paremmin pitämiäni tuokioita kuin perinteisesti käytetty sana äänenavaus, koska yhdistin tuokioon kehoa, mieltä sekä ääntä lämmitteleviä ja virkistäviä harjoituksia. Käytän kuitenkin jatkossa termiä äänenavaus, koska sana valmistautuminen ei ole yleisesti käytössä Suomen kuoropiireissä.

Ohjasin yhteensä noin kymmenen äänenavaustuokiota. Tavoitteenani oli kokeilla uusia ja erilaisia hengitys- ja ääniharjoituksia nuorten kanssa. Koin, että liikkeelliset ja tunnepitoiset harjoitukset saivat nuorten äänet soimaan vapaammin. Mielestäni hauskat, huumoripitoiset ja liikunnalliset harjoitukset myös purkivat nuorten levottomuutta ja auttoivat heitä keskittymään kuoroharjoituksiin. Opinnäytetyöni aineisto on kuitenkin tämän osa-alueen kohdalta sen verran suppea, ettei siitä voi vielä vetää yleistäviä johtopäätöksiä. Alla on yksi keksimistäni harjoituksista, joka mielestäni samaan aikaan virkisti kuorolaisia, lämmitteli heidän äänihuuliaan ja lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Päivän kuulumiset r:llä

- Harjoitellaan ensin oikeanlaisen r-konsonantin lausuminen sanomalla jokin suomenkielinen sana, joka alkaa r-kirjaimella. Itse käytän usein sanaa rakas, koska r-kirjaimen perässä oleva a-vokaali saa usein r:n soimaan oikeassa kohdassa suuta. Sana sanotaan voimakkaasti artikuloiden sekä r-kirjainta painottaen.
- Kokeillaan sanoa esimerkkisana ja sen perään pelkkää pitkää r-äännettä. Esimerkiksi ”Rakas, rrrrr...” R-konsonantilla muutellaan äänenkorkeutta. Harjoitusta toistetaan muutamia kertoja.
- Kun soiva r on löydetty, kokeillaan laulaa sitä eri äänenkorkeuksilta. Liu’utaan siis r:n avulla korkeille ja matalille äänille, jokainen omaan tahtiin. Kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että kuorolaisten leuat pysyvät rentoina laulun aikana.
- Muodostetaan parit ja kerrotaan toisille päivän kuulumiset. Toinen kertoo, toinen kommentoi. Kommunikoida saa ainoastaan r-äänteellä ja elekielellä. Saa dramatisoida! Jos juttua ei riitä pelkästään yhdestä päivästä, voi nuoria ohjeistaa kertomaan vaikka vuoden tärkeimmät kuulumiset.

KuNukun kuoronjohtaja Jussi Mattila ohjeisti, että äänenavauksessa on hyvä käydä kohtia harjoituksissa käytävistä kappaleista (Mattila 2016a). Kävimmekin yhdessä pitämistäni äänenavauksista Circle of Life -sovitukseeni kolmen nuotin synkoopikohtaa eri sävelkorkeuksilta (ks. Kuva 1). Ohjeistin kuorolaisia kiinnittämään erityisesti huomiota afrikkalaistyylliseen kokonaisvaltaiseen kehonkäyttöön laulaessa. Kun kävimme kappaletta myöhemmin harjoituksissa, kuorolaiset lauloivat kohdan varmemmin ja vahvemalla asenteella kuin aiemmin. Koin, että kuoroharjoituksissa käytävän kappaleen liittäminen äänenavaukseen on tehokas tapa saada lisämausteita kappaleisiin.

Kuva 1. Äänenavausharjoitus Circle of Life -sovituksesta.

3.3 Kappaleen harjoittaminen ja huomioita harjoitustilanteeseen

Teoksessa *På Slaget!* (2000) Caplin kirjoittaa, että uuden ohjelmiston harjoittaminen kuorolle on aina haaste kuoronjohtajalle. Kuoronjohtajan on hyvä olla kriittinen ja pohtia pitkin harjoittamismatkaa, onko kuoron eteneminen kappaleessa tarpeeksi nopeaa ja onko oma työ tarpeeksi tehokasta. Kuoronjohtajan tulee olla hyvin valmistautunut: Kappale tulee tuntea läpikotaisin, jotta sitä voi ohjata eteenpäin. Ennen kuin kappaletta aletaan harjoitella kuoron kanssa, tulee kuoronjohtajan selvittää itselleen muun muassa kappaleen teksti ja sen merkitys, musiikillinen kokonaisuus, musiikin ja tekstin vuoropuhelu, fraseeraus, artikulaatio, rytmi ja dynamiikka, pianon käyttö harjoituksissa ja se, missä järjestyksessä kappaletta käydään. (Caplin 2000, 47–55.)

Kun harjoitin sovituksiani KuNukulle ensimmäistä kertaa, olin aivan uuden äärellä. En ollut ohjannut nuorisokuoroa aiemmin, enkä ollut varma mistä lähteä liikkeelle. Sain kuoronjohtaja Mattilalta ohjeistusta alkutaipaleelle. Kun kuoronjohtajan identiteettini alkoi pikkuhiljaa rakentua, aloin itsekin keksiä sopivia menettelytapoja. Osan tavoista ammensin omista kokemuksistani kuorolaisena, osan laulopedagogiopinnistani, ja osan oivalsin paikan päällä. Yksi Mattilan vinkeistä oli se, että nuorten kanssa työskennellessä siirtymät kappaleesta toiseen on tehtävä ripeästi (Mattila 2016b). Tämän voi tehdä esimerkiksi soittamalla seuraavaksi käytävää kappaletta pianolla, kun kuorolaiset vielä etsivät nuottejaan. Kuoronjohtajan on siis oltava askeleen edellä kuorolaisten toimintaa. Kuoronjohtaja Makkonen siteerasi kapellimestari Jorma Panulaa: ”Älä puhu vaan näytä, ja soitetaan”. Makkosen mukaan nuoret eivät jaksu kuunnella liian pitkää selostusta, vaan on keskityttävä musiikin tekemiseen. (Makkonen 2017.) Tein saman havainnon KuNukua ohjatessani. Nuorisokuoron harjoitusten tulee olla monipuolisia, jotta nuorten kiinnostus pysyy yllä (Mattila 2017). Mattila ohjeisti, että jos kappaleessa tulee samoja rytmejä tai melodioita eri stemmoilla, voivat kaikki laulajat laulaa yhden stemman kohtaa vuorotellen. Tämä luo yhteishenkeä, ja kaikki oppivat asian. Kenenkään ei myöskään tarvitse odottaa, kun toinen stemma opettelee osuuttaan. (Mattila 2016c.)

Opin käytännön kautta sen, että nuorisokuoronjohtajan on annettava sataprosenttinen panos kuoro- harjoitustilanteessa. Etenkin aloittelevan kuoronjohtajan on hyvä suunnitella harjoitusten kulku tarkasti etukäteen, jotta rutiininpuutteesta johtuvat mietintätautot saadaan minimoitua. Myös harjoitusmenetelmät on valittava tarkkaan, jotta harjoitusaika saadaan käytettyä tehokkaasti. Kuoronjohtajan kannattaa näyttää lauluesimerkkejä mahdollisuuksien mukaan. Koin tämän vaikuttavan nuorten keskittymiseen positiivisesti: kun nuoret huomaavat kuoronjohtajan ammattitaidon, he kiinnostuvat harjoittelemisesta enemmän. Opin myös, että kappaleille kannattaa tehdä harjoitusaikataulu. Aikatauluun kannattaa sisällyttää päämäärä, eli se, milloin kappaleen täytyy olla esityskunnossa. Lisäksi aikataulussa on hyvä olla välitavoitteita, jotta kappaleen etenemistä voi seurata. Mattila kertoi antavansa kuorolaisilleen lupauksen, että jos he käyvät kaikissa kuoroharjoituksissa, he oppivat kappaleet ilman itsenäistä harjoittelua (Mattila 2017). Itsenäistä työtä on siis tehtävä ainoastaan, jos ei pääse paikalle. Esiintymisiin ei pääse, ellei ole hoitanut omaa osuuttaan. Mattila kertoi havainneensa tämän periaatteen toimivaksi, ja näin sen myös toimivan käytännössä. Mattila pitää kirjaa läsnäoloista harjoituksissa ottamalla kännykällään kuvan jokaisesta harjoituksesta. (Mattila 2017.)

Matti Makkonen aloittaa Taikkarin kuoron parissa etenkin rytmimusiikin kappaleiden harjoittamisen niin, että kappale kuunnellaan aluksi äänitteeltä. Näin päästään sisälle kappaleen tunnelmaan. Itse tarkoitus ei ole kuitenkaan opetella kappaletta levyn avulla. Kuuntelun jälkeen aloitetaan lauluharjoitukset joko jostain helposta kohdasta tai suoraan kappaleen alusta. Aluksi kaikki stemmat laulavat yhtä aikaa. Jos kappaleessa ilmenee vaikeampia kohtia, opetellaan niitä stemmoittain pienemmissä ryhmissä. Välillä kappale on syytä jättää hautumaan – joskus kappale voi mennä eteenpäin ilman, että sitä on harjoiteltu ollenkaan. Makkonen kuvailee kappaleiden harjoittamisen olevan loppupeleissä kuitenkin raakaa työtä. Joskus kappaleita opetellaan ulkoa, mutta esimerkiksi Taikkarin resursseilla tämä on harvemmin mahdollista. Taikkarin kuoronjohtajan haasteena onkin musiikillisilta taidoiltaan sekalaisen joukon yhteensovittaminen. Koska Taikkarin kuoro koostuu lukiolaisista, noin kolmasosa kuorolaisista vaihtuu vuosittain, kun vanhin vuosikurssi valmistuu. Konserttiin harjoiteltaessa ohjelma alkaa hioutua kuntoon vasta muutamaa päivää ennen konserttia. Tämä vaatii kuoronjohtajalta malttia ja uskoa siihen, että pieni ihme vielä tapahtuu. (Makkonen 2017.)

Paul Phoenixin mukaan osa nuorisokuoron harjoitusajasta tulisi käyttää yleisen musiikintuntemuksen parantamiseen ja nuotinluvun kehittämiseen. Esimerkiksi KuNukussa on hyvin eritasoisia laulajia, ja Phoenix ehdottaakin, että kokeneemmat kuorolaiset opastaisivat aloittelevia kuorolaisia. (Phoenix 2016.) Nuorisokuoron kuoronjohtaja Mattila onkin jakanut vastuuta nuorille muissa asioissa. KuNukun konserteissa, joissa kuoronjohtajaa ei tarvita, Mattila on yleensä mukana vain ensimmäisessä esityksessä. Esimerkiksi Heikki Sarmannon säveltämän John the Baptist -oratorion esityksiin kuoro on matkustanut ensi-illan jälkeen ilman kuoronjohtajaa. Esityksiä on eri puolella Suomea. Mattila on jakanut kuorolaisille osavastuualueita ja tietoa siitä, mitä tulee ottaa huomioon konserttimatkalla. (Mattila 2017.)

3.4 Motivointi

Opiskelumotivaatiota on sisäistä ja ulkoista. Sisäinen opiskelumotivaatio tarkoittaa halua ja tarvetta oppia (Taitava oppija haluaa motivoida itseään 2017). Kuoroharjoituksissa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kuorolainen haluaa oppia asiat itseään varten ja omista lähtökohdistaan käsin. Ulkoinen opiskelumotivaatio pohjautuu välineellisiin ja käytännöllisiin asioihin sekä opiskelun hyötyarvoihin (emt. 2017). Kuorolaiselle tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hän havittelee kiitosta konserteista tai pelkää kuoronjohtajan moitteita. Sisäistä ja ulkoista motivaatiota voi olla samaan aikaan, mutta tällöin jompikumpi on hallitsevampi. Motivaatiotyypit täydentävät toisiaan. (Ulkoinen ja sisäinen motivaatio 2015.)

Mattilan mukaan nuorten motivoiminen on hyvin erilaista kuin aikuisten. Hänen mukaansa nuorilla tarvitsee olla jotain äärimmäisen vaikeasti saavutettavaa, jotta he motivoituvat kunnolla. Nuoria ei siis tule aliarvioida. Jos tekee liian helppoja asioita ja pelaa varman päälle, nuoret tylsistyvät. Mattilan mukaan KuNukun laulajia motivoivat erilaiset projektit, joita voi myöhemmin muistella yhdessä.

Tällaisia ovat olleet esimerkiksi konsertti Ruisrockin Rantalavalla ja Paul Phoenixin valmennusviikonloput. Projektit vaativat kuoronjohtajalta erityistä panostusta, riskinottoa ja rohkeutta. Kuorolta ne vaativat sekä taloudellista että ajallista panostusta. (Mattila 2017.)

Mattilan mukaan KuNukua motivoi myös se, että kuoron ohjelmisto vaihtelee laidasta laitaan. Siihen kuuluu niin popmusiikkia kuin vaativaakin klassista taidemusiikkia. Haittapuolena ohjelmiston laajuudessa on Mattilan mukaan se, että harjoitusaikaa kuluu paljon muun muassa äänenmuodostuksellisiin ja esityskäytäntöön kuuluviin asioihin. Positiivisena Mattila näkee sen, että monipuolinen ohjelmisto tekee harjoituksista mielenkiintoisempia ja nuoret oppivat musiikillista yleissivistystä. (Mattila 2017.) KuNukun harjoituksia seurattessani huomasin, että kuorolaisten motivaatioon vaikuttaa se, kuinka mielekäs kappale on kuorolaisille. Mielestäni mielenkiintoisesti sovitettut, hyvin soivat ja vahvoja tunteita herättävät kappaleet motivoivat kuorolaisia. Vastaavasti koin, että liian helpot tai äänenkuljetuksellisesti epäloogiset kappaleet eivät motivoineet kuorolaisia.

Savonlinnan Taidelukion kuoron ohjelmistoa suunnittelee kuorotiimi, johon kuuluvat kaikki Taikkarin kolme musiikin lehtoria sekä kuoronjohtaja Makkonen. Nuorten mielipiteitä ohjelmistosta kysytään mahdollisimman paljon, koska tämä vaikuttaa nuorten motivaatioon kuoroharjoituksissa. Lisäksi ohjelmiston valintaan vaikuttavat erilaiset tapahtumat ja virstanpylväät. Joskus kappale ei ole ollut nuorille mieleinen, jolloin se on jätetty ohjelmistosta pois. Tärkeintä kuoronjohtajille on, että nuoret nauttivat kappaleiden laulamista. (Makkonen 2017.)

Kuorovalmentaja Paul Phoenixin mukaan kuorolaisia motivoi muiden kuorolaisten musiikilliset taidot. Moni KuNukun laulajista opiskelee musiikkia esimerkiksi Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Kun musiikin ammattiopiskelijat tulevat muun kuoron täydennykseksi esimerkiksi harjoitusviikonloppuihin, kuorolaiset oppivat toisiltaan paljon. Kuorolaiset kuuntelevat ja tarkkailevat toisiaan ja oppivat esimerkiksi äänenmuodostuksellisia asioita. (Phoenix 2016.) Eräässä Phoenixin valmennusviikonlopussa yksi kuorolaisista, joka opiskelee nykyään Sibelius-Akatemiassa kirkkomusiikkia, toimi kuoronjohtajana muutaman kappaleen ajan. Havaittiin, että tavallisesta poikkeava käytäntö sai kuorolaiset keskittymään tarkemmin sekä observoimaan itseään ja kuoronjohtajakaveriaan. Kuoroa johtanut kuorolainen sai arvokkaan kokemuksen kuoronjohtajana. Samalla KuNukun kuoronjohtaja Mattila sai taun johtamisesta ja pystyi keskittymään pelkästään kuoron kuuntelemiseen. Mielestäni kuorolaisten musiikillisten taitojen rikkauden ymmärtäminen on kuoronjohtajalle tärkeää. Jakamalla vastuuta kuorolaisille kuoronjohtaja voi keventää omaa taakkaansa ja saada enemmän resursseja muihin työtehtäviin. Vastuun jakaminen tekee myös kuoroharjoituksista monipuolisempia, mikä lisää kuorolaisten motivaatiota. Kuorolaisten musiikillisten taitojen hyödyntämisellä on mielestäni sovellusarvoa myös muille kuoroille. Esimerkiksi aikuiskuoroissa voi olla hyvin eritasoisia laulajia. Olisikin mielenkiintoista perehtyä siihen, millaisten menetelmien avulla kuoronjohtaja voi kartoittaa kuorolaistensa musiikillisia taitoja ja käyttää niitä hyödyksi kuoroharjoituksissa.

3.5 Nuorisokuoronjohtajan rooli ja vastuu

Kuoronjohtaja on nähty perinteisesti diktaattorihahmona, joka tekee päätökset itsenäisesti eikä kuuntele kuorolaisten mielipiteitä. Nykyaikainen kuoronjohtaja on kuitenkin osa demokraattista kuoroyhteisöä. (Makkonen 2017.) Kuoronjohtajan on siis oltava vuorovaikutuksessa kuorolaisten kanssa. Käytännössä tämä on Makkosen mukaan ”pallottelua, kokeilemista, hakemista ja keskustelua” (Makkonen 2017). Samaan aikaan kuoronjohtaja määrittelee sen, missä vaiheessa harjoittelua ja missä määrin kuorolaisille annetaan mahdollisuus vaikuttaa musiikillisiin ratkaisuihin (Mattila 2017). Kuoronjohtajan on myös osattava sanoa viimeinen sana (Makkonen 2017). Kuoronjohtaja ei siis ole diktaattori vaan ennemminkin toimivan demokratian pääministeri.

Makkonen neuvoo, että aloittelevan nuorisokuoronjohtajan kannattaa olla oma itsensä ja ponnistaa omista vahvuuksistaan. Hänen mukaansa ”aloittelevan kuoronjohtajan helmasyntejä” ovat päteminen ja jonkun muun kuin itsensä esittäminen. Makkosen mukaan se on tapa kätkeä epävarmuus, mutta se ei kanna pitkälle. Nuorisokuoronjohtaja ei saa arvostusta huutamalla. Makkonen kehottaakin puhumaan hälinätilanteessa entistä hiljempaa. Tällöin kuorolaiset keskittyvät kuuntelemaan. (Makkonen 2017.) Kuoronjohtajan on myös tärkeää arvostaa nuoria (Mattila 2017; Phoenix 2016). Mattilan mukaan nuorten kulttuurin ja tapojen aliarvostaminen on virhe, joka käy helposti nuorisokuoronjohtajalle. Hänen mukaansa kuoronjohtajan ei tule olla liian tarkka auktoriteetistaan ja asemastaan. Mattila kokee, ettei kuoronjohtajan kannata yrittää nostaa itseään yli-ihmiseksi kuoron silmissä, koska se ei pidemmän päälle kuitenkaan toimi. Sen sijaan kannattaa olla rohkea ja ottaa väkivoimalla riskejä harjoitustilanteissa, kuten kokeilla uusia lähestymistapoja kappaleisiin. (Mattila 2017.)

Harjoittaessani kappaleita KuNukulle huomasin, että Mattilan ja Makkosen ajatukset omana itsenään olemisesta sekä nuorten arvostamisesta pitävät paikkansa. Ensimmäisiä harjoituksia ohjatessani käyttäydyin jännityksen takia eri tavalla kuin normaalisti. Esimerkiksi kuoron soinnin kuunteleminen ja ääniesimerkkien antaminen oli haastavampaa aluksi. Kun kokemukseni karttui ja aloin luottaa omiin kuoronjohtotaitoihini, olin enemmän oma itseni kuoron parissa. Huomasin tämän vaikuttavan kuoroharjoitusten ilmapiiriin rentouttavasti sekä kuorolaisten opiskelumotivaatioon positiivisesti. Tästä voi vetää johtopäätöksen, että kuoronjohtajan mielentila voi vaikuttaa myös kuorolaisten tapaan toimia.

Kuorovalmentaja Paul Phoenixin mukaan valmentaja ja kuorolaiset ovat osa samaa joukkoa (Phoenix 2016). Tämä pätee mielestäni myös kuoronjohtajan ja kuorolaisten suhteen. Phoenix painottaa auktoriteetin ja uskottavuuden olevan eri asioita. Hänen mukaansa jotkut kuoronjohtajat yrittävät tehdä itsestään uskottavan auktoriteetin ja hierarkian avulla. Phoenixin mielestä asia menee kuitenkin päinvastoin: Kun kuoronjohtaja on uskottava, hänellä on automaattisesti auktoriteettia. Tärkeä asia uskottavuuden luomisessa on se, että kuoronjohtajan sanomat asiat ovat sellaisia, jotka kiinnostavat kuorolaisia. Kuoronjohtajan tulee siis Phoenixin mukaan kiinnittää huomiota siihen, millaisista asioista hän puhuu ja millä tavalla. (Phoenix 2016.) Olen itse katsonut vierestä Phoenixin työskentelyä ja huomannut, että kun hän puhuu, jokainen kuorolainen keskittyy kuuntelemaan, mitä hänellä on sanottavaa. Puhetaidot ovat siis tärkeä ominaisuus kuoronjohtajalle.

Phoenixin mukaan kuorolaisten luottamus pitää ansaita, ja kun luottamus on ansaittu, kuoronjohtajalla on suuri vastuu pitää siitä huolta. Phoenix painottaa, että kuorovalmentajan tulee olla kuorolaisten ystävä, jotta kuorolaisten on helppo olla tilanteessa ja he uskaltavat kysyä mitä tahansa. (Phoenix 2016.) Mielestäni Phoenixin tapa toimia kuoron kanssa vie kuoroa tehokkaasti eteenpäin, ja edellä mainitut asiat toimivat myös kuoronjohtajan tapauksessa. Kuoronjohtaja Colin Durrant kirjoittaa samasta asiasta teoksessaan *Choral Conducting* (2003). Durrantin mukaan ihmiset suoriutuvat paremmin silloin, kun heillä on hyvä olo siitä, mitä he tekevät sekä sellainen olo, että he kartuttavat taitojaan kannustuksen, tuen ja haasteiden avulla. Kuoronjohtajalla on mahdollisuus rikastaa kuorolaistensa elämää: laulamisen kautta ihmiset saavat olla osana jotain sellaista, joka ei kuulu arkipäivään. Toisaalta kuoronjohtaja pystyy vaurioittamaan ihmistä niin henkisesti, fyysisesti kuin emotionaalisesti. Epäsopivalla kritiikillä, kommentilla tai jopa eleellä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia. Tämän vuoksi kuoronjohtajan on ymmärrettävä potentiaalinsa ja kannettava vastuunsa. (Mts. 5–7.) Phoenixin mukaan kuoromaailmassa on liikaa ohjaajia ja opettajia, jotka tekevät työtään vääristä syistä. Kuoron parissa pitäisi työskennellä, koska silloin on mahdollista ottaa sosiaalinen vastuu: kasvattaa sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitavia tulevaisuuden vaikuttajia sekä lisätä nuorten luottamusta itseensä, kykyihinsä ja ihmisiin ympärillään. Kuoron on mahdollista kasvattaa musiikillisten taitojen lisäksi nuorten itsevarmuutta, yhteistyötaitoja, sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja sekä muita tulevaisuudessa tarvittavia taitoja riippumatta siitä, mille alalle nuoret päätyvät. Kuoronjohtajan on siis ymmärrettävä, että hän voi työllään antaa nuorille ja heidän kauttaan koko yhteiskunnalle tärkeitä asioita myös musiikin ulkopuolelta. (Phoenix 2016.)

4 SOVITTAMINEN

4.1 Yleistä

Sovituksen tekemiseen on tietyt säännöt. Teoston mukaan sovituksen täytyy ylittää ”sovituskynnys”. Teoston internetsivuilla kerrotaan, että sovittaminen on teoksen musiikin luovaa muuntelua. Sovittajan oman taiteellisen panoksen täytyy olla selkeästi nähtävissä ja kuultavissa sovituksessa. Sovitukseen lisätään uusia musiikillisia elementtejä, joita alkuperäisessä teoksessa ei ole. Teosto määrittelee, että sovittamista ei ole soitintaminen ilman luovaa panosta, helpotettujen versioiden laatiminen, sävellajin tai äänialan muuttaminen, sovitussävelletelmien laatiminen kuulonvaraisesti, kaksinnusten tai rinnakkaisäänien lisääminen tai poistaminen eikä vähäiset muutokset ja esittäjän tulkinnallinen panos. (Teosto n.d.)

Sovitusoppaassa (Lehtovaara 2014) kerrotaan harrastajaryhmien johtajilla olevan usein vaikeuksia keksiä, minkälaista musiikkia soitetaan tai lauletaan. Valmiista materiaaleista löytyy harvoin juuri tietylle kokoonpanolle täysin sopivaa musiikkia. Tässä tapauksessa täytyy tehdä oma sovitus. (Lehtovaara 2014, 1.) Mielestäni tämän voi liittää suoraan nuorisokuoromaailmaan. Jotta kuorolle saadaan sopivaa, mielekästä ohjelmistoa, on kuoronjohtajan tehtävä oma panoksensa sovituksen eteen.

4.2 Ammattilaisten käytäntöjä

Kuoronjohtaja Jussi Mattila pyrkii sovittaessaan ajattelemaan sitä instrumenttia, jolle hän sovittaa. Hän sovittaa KuNukulle aivan eri tavalla kuin muille kuoroilleen. Hän ottaa harvoin saman kappaleen eri kuorojensa harjoiteltavaksi. Näissä tapauksissa hän sovittaa kappaleen uudelleen toista kuoroa varten. Tämä säästää sekä hänen että kuoron energiaa, koska kappale on tehty kuorolle juuri sopivaksi ja sen tasoa vastaavaksi. (Mattila 2017.)

Mattilan mukaan sovituksia ei pidä noudattaa orjallisesti. Jos sovitus ei toimi sellaisenaan, sitä kannattaa muuttaa niin, että se sopii paremmin kuorolle. Hän painottaa, että sovitus on vain sovitus. (Mattila 2017.) Kuoronjohtaja Matti Makkosen mukaan sovittaja on palvelija, jonka kautta musiikki tuodaan eri kokoonpanoille ja heidän kauttaan yleisölle (Makkonen 2017). Kuorovalmentaja Paul Phoenix on samoilla linjoilla: sovittajan ei tulisi tehdä sovitusta itseään miellyttämään. Sen sijaan on keskityttävä siihen, että sovitus miellyttää yleisöä ja niitä, jotka laulavat sitä. (Phoenix 2016.)

Makkonen jakaa sovitukset karkeasti kahteen ryhmään: sellaisiin, joissa pyritään olemaan mahdollisimman uskollisia alkuperäiselle kuulokuvalle ja sellaisiin, joissa oma taiteellinen panostus on suuressa osassa. Jälkimmäinen voi olla esimerkiksi laulumelodia, johon rakennetaan maisema ympärille. Kappaleessa voi olla useita säkeistöjä, jolloin jokainen säkeistö sävelletään eri tavalla, esimerkiksi tekstiä myötäillen. Kappale siis *läpisävelletään* omaa taiteellista osaamista käyttäen. Välillä Makkonen käyttää hyödykseen kymmenen vuoden takaisia sovituksiaan kopioimalla niistä hyväksi koetun

idean, jota hän sitten käyttää uudessa sovituksessaan. Makkosen mielestä hyvä sovitus on uskollinen säveltäjätöylle ja tekstile. Parhaimmillaan sovitukseen ei kiinnitä huomiota, koska se on niin luonnollinen ja toimiva. (Makkonen 2017.)

Phoenixin mielestä hyvää sovituksista on vaikea määritellä yksiselitteisesti, koska se on monen asian summa. Hän määrittelee hyvän sovituksen eri tavalla eri päivinä. Haastattelupäivänä hän sanoi hyvän sovituksen olevan sellainen, joka auttaa laulajaa esiintymään ja jonka avulla kuoro saa yleisön haltuunsa. Phoenix painotti, että on tärkeää, että kuorolaiset pystyvät nauttimaan sovituksen laulamisesta ja yleisö sen kuuntelemisesta. Phoenixin mukaan hyvä sovittaja on uskollinen äänialoille ja ymmärtää lauluinstrumenttia. (Phoenix 2016.) Sovittajan on hyvä muistaa, että äänialat ovat jossain määrin erilaisia eri kuoroissa (Lehtovaara 2014, 75). Jos sovitus ei tule tutulle kuorolle, stemmojen äärialueet kannattaa varmistaa kuoronjohtajalta, jotta sovituksista tulee kuorolle sopiva. Etenkin soolo-osuudet on kirjoitettava hyvin soivalle alueelle. Kuorosovituksissa stemman äänenkuljetuksen loogisuus on vielä tärkeämpää kuin soittimille kirjoittaessa. (Mts. 75.) Tässä tutkimuksessa en syvenny kuorosovittamisen tekniikoihin sen syvällisemmin, koska aihe on laaja ja siitä löytyy paljon kirjallisuutta.³

4.3 Sovitukseni

Sovitin Kuopion Nuorisokuoron Circle of Life -konserttia varten kaksi kappaletta, jotka olivat ensimmäiset oikealle kuorolle sovittamani kappaleet. Ennen niitä olin tehnyt vain harjoitussovituksia koulun kurseja varten. Pää tavoitteeni oli opetella kuorosovituksen perusteita sekä tehdä juuri KuNukulle sopivat sovitukset unohtamatta kuuntelijaystävällisyyttä.

4.3.1 Ensimmäinen sovitukseni

Ensimmäisen sovittamani kappale oli konsertin nimikkokappale Circle of Life. Kappale on elokuvasta The Lion King ja sen ovat säveltäneet Elton John ja Hans Zimmer sekä sanoittanut Tim Rice. Kappaleen sovitusprosessi oli pitkä ja monivaiheinen. Pää tavoitteiden lisäksi tavoitteeni oli sovittaa monipuolista musiikkia, josta välittyy alkuperäisteoksen afrikkalaistunnelma. Kokeilin erilaisia lähestymistapoja ja tein sovitukseseen useita muutoksia. KuNukun kuoronjohtaja Mattila antoi ohjeita sovituksen tekemiseen. Minulla oli myös ainutkertainen mahdollisuus päästä kokeilemaan sovitukseni toimitusta KuNukulle pitkin sovitusprosessia.

Aloitin kappaleen sovittamisen keväällä 2015. Sovituksen sävellaji oli silloin Bb-duuri (ks. Kuva 2), joka on myös alkuperäisteoksen sävellaji.

³ Ks. esim. *Sovitusopas* (Lehtovaara, T. 2014. Helsinki: Sulasol) ja *Choral Arranging* (Hawley, A. 1966. Shawnee Press).

The image shows the first four measures of the vocal introduction for 'Circle of Life'. It is written for Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The Soprano part begins with a long note on G4, followed by a half note on A4. The Alto part has a whole note on G3. The Tenor part has a quarter note on G3, followed by eighth notes on A3, B3, and C4. The Bass part has a whole note on G2, followed by a half note on A2.

Kuva 2. Circle of Life -sovituksen ensimmäiset tahdit keväällä 2015.

Tein sovitusta hiljalleen vuoden 2015 aikana päämääränäni saada jonkinlainen kokonaisuus valmiiksi syksyyn mennessä. Syksyllä olin tehnyt kappaaleeseen intron, säkeistön ja kertosakeen. Lokakuussa 2015 varmistui, että KuNuku pitää konsertin klassikkoanimaatioelokuvien musiikeista ja saan liittää konsertin osaksi opinnäytetyötäni. Päätöksen jälkeen sain Mattilalta neuvoja sovituksen kehittämiseen. Tutkittuamme kappaletta yhdessä, päädyimme muuttamaan sovituksen sävellajia, jotta se olisi kuorolle paremmalla *ambituksella* eli sävelalueella. Uusi sävellaji oli Es-duuri. Lisäsin sovitukseen mezzosopraanostemman, koska KuNukun naisäänet laulavat yleensä kolmessa stemmassa. Mattila neuvoi muuttamaan alun tenoriosuuden sooloksi ja lisäämään useammalle stemmalle yhteisiä komppiosuuksia. Komppiosuudessa useampi stemma laulaa samaa rytmiä samoilla sanoilla (ks. Kuva 3).

The image shows a page from a 'Full Score' for 'Circle of Life', page 3. It features a vocal solo part (M. Solo) and a choral arrangement. The solo part has the lyrics: 'day we ar rive on the pla - net and blin king step in to the sun'. The choral parts (S., MS., A., T., B.) are arranged in a block with a red border. The Soprano (S.), Mezzosoprano (MS.), and Alto (A.) parts have the lyrics: 'Ing-on-ya-ma nengw' e-na-ma-ba - la'. The Tenor (T.) part has the lyrics: 'Ing-on-ya-ma nengw' e-na-ma-ba - la'. The Bass (B.) part has the lyrics: 'dum dum dum dum dum dum'. The score includes dynamic markings like *p* and *mp*, and a tempo marking *Allegretto*.

Kuva 3. Esimerkki komppiosuudesta sovituksessa Circle of Life.

Syksyllä 2015 sain Mattilalta vinkkejä myös harmonioiden puhdistamiseen. Tarkoitan harmonioiden puhdistamisella sitä, että epäselvältä tai tunkkaiselta kuulostava kohta muokataan kuulokuvultaan selkeämmäksi ja soivemmaksi. Mattila ohjeisti, että melodialle on syytä jättää tilaa niin, että samassa kohdassa oktaavialaa ei laula muita stemmoja. Lisäksi matalaan rekisteriin, eli tässä tapauksessa bassostemmalle, ei kannata laittaa liian paljon laulettavaa, toisin sanoen liian tiheitä intervaleja. Siirsin osan bassostemman tekstistä altoille ja mezzosopraanoille, ja yhdenmukaistin muitakin stemmoja (ks. Kuva 4).

The image displays two musical scores side-by-side, labeled 'Versio 1' and 'Versio 2'. Both are in 4/4 time and B-flat major.
Versio 1 (left): Features four vocal staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a bass line. The Soprano part has the lyrics 'Oo - oo - oo'. The Alto part has 'African style: Ha - ho - la'. The Tenor part has 'Ing-on-ya ma nengw' e na-ma-ba-la' and 'African style: Ha - ho - la'. The Bass part has 'duim dum dum' and 'du-du di'. A red bracket highlights the accompaniment in the Alto and Tenor parts, with handwritten red text 'alokkeleksi aika täyvä' written over it.
Versio 2 (right): Shows a simplified arrangement. The Soprano part is 'Oo - oo - oo'. The Alto and Tenor parts both have 'African style: Ha - ho - la'. The Bass part has 'Ing-on-ya-ma nengw' e-na-ma-ba-la' and 'dum dum dum Whispering: Sit - hi'.

Kuva 4. Otteet sovituksesta syksyiltä 2015 (vas.) ja sen lopullisesta versiosta elokuulta 2016.

Tammikuussa 2016 kokeilimme kappaletta ensimmäistä kertaa kuorolle. Kappaleen säkeistöt toimivat hyvin, mutta kertosäe oli liian haastava kuorolaisille. Syynä tähän oli se, ettei kaikkien stemmojen ambitus ollut sopiva, eivätkä kaikki harmoniat toimineet laulettuna, vaikka ne olivatkin kuulostaneet mielestäni hyvältä nuotinteko-ohjelman toistamana. Uskon, että sovitus- ja kuoronjohtokokemuksen karttuessa kuulokuvankin ajatteleminen helpottuu. Toista sovitusta tehdessäni se sujuikin jo paljon vaivattomammin.

Helmikuussa 2016 Phoenix oli valmentamassa KuNukua. Harjoittelimme tällöin sovitustani kuoron kanssa, ja Phoenix antoi yhdessä Mattilan kanssa uusia korjausehdotuksia sovitukseeni. Suurin muutosehdotus oli se, että kertosäkeeseen lisätään rytmiä tukevia ääniä. Kirjoitin muutosehdotuksia nuottiin (ks. Kuva 5, vas.). Phoenix painotti, ettei sovituksen tarvitse olla haastava, jotta se kuulostaa hyvältä. Hän sanoi, että parhaat sovitukset ovatkin usein yksinkertaisia. Kaiken kaikkiaan päädyin yksinkertaistamaan sovitusta runsaasti (ks. Kuva 5).

Versio 1

Versio 2

Detailed description: The image shows two versions of a musical score side-by-side. The left version, 'Versio 1', is marked with the number '46' in the top left. It features a vocal line with the lyrics 'ingon yama-ee' and 'in the'. Below the vocal line are four instrumental staves, with the first two containing the lyrics 'Ing-on - ya - ma ee' and 'Ing - on - ya - ma - ee'. The bottom staff has a drum part with the sound effect 'dum dum dum'. The right version, 'Versio 2', starts with a chord symbol 'Dbm6/Fb' and a triplet of notes. The lyrics 'in the' and '-Ing-on ya-ma ee' are present. It also includes instrumental staves with the lyrics 'Ing-on ya-ma ee' and a drum part with 'dum dum dum'.

Kuva 5. Otteet sovituksesta helmikuulta 2015 (vas.) ja sen lopullisesta versiosta elokuulta 2016.

Elokuussa 2016 työstin kappaleen lopulliseen muotoonsa. Kuun alussa muutin sovitusta radikaalisti: siirsin soolokohtia stemmoista toiseen ja vaihdoin sävellajin C-duuriin (ks. Kuva 6). Uusi versio ei kuitenkaan soinut kuorolla yhtä hyvin, ja aikarajoitustenkin puitteissa oli järkevintä pysyä Es-duurissa. Jälkikäteen ajateltuna tämä oli äärimmäinen keino yrittää kehittää sovitusta eteenpäin. Opin tästä, ettei sovitusta kannata muokata liikaa viimeisten kuukausien aikana.

♩=80

Detailed description: This image shows a musical score for a vocal ensemble. At the top, the tempo is marked '♩=80'. The score is divided into six parts: Alto Solo, SOPRANO, MEZZOSOPRANO, ALTO, TENOR, and BASS. The Alto Solo part has the lyrics 'Nants ingn-on ya - ma ha-ghi-ti-lä-ba'. The Soprano part is marked 'African stule' and 'Mm'. The Alto part has the lyrics 'in-gon ya-ma'. The Tenor part has the lyrics 'Aa' and 'Sit-hi uhm in-gon ya-ma'. The Bass part has the lyrics 'Aa' and 'Sit-hi uhm in-gon ya-ma'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Kuva 6. Ote sovituksen alusta C-duurissa.

Sovituksessa on kuoron lisäksi poikkihuilu, jolle kirjoitin soolon toisen kertosaäkeen jälkeen, aivan kuten alkuperäisteoksessakin (ks. Kuva 7). Huilua soitti yksi kuorolaisista. Instrumentti toi mielestäni sovitukseen virkistävää vaihtelua ja tällä tavoin lisäsi sen miellyttävyyttä ja kiinnostavuutta niin laulajille kuin kuulijoillekin.

Kuva 7. Huilustemman ensimmäiset tahtit.

Kokoonpanoon kuului kuoron ja huilun lisäksi perkussiosoitin. Perkussionisti Antti-Pekka Rissanen soitti alkuperäisteosta ja toiveitani mukailen afrikkalaisia rytmejä isolla djembellä ja muilla perkussiosoitimilla. Tämä toi kappaleeseen lisää afrikkalaista tunnelmaa ja koin ratkaisun toimivaksi.

Sovitukseni lopullinen versio valmistui elokuun 2016 lopussa (ks. Kuva 8). Muutokset olivat olleet Esduuriin palaamisen jälkeen pieniä ja lähinnä kosmeettisia. Sovituksesta tuli kymmenen sivun pituinen. Se ei ollut mielestäni vielä valmis, mutta jossain vaiheessa minun täytyi hyväksyä se, ettei sovitusta voi parannella loputtomiin. Alun zulunkielisen tekstin ulkoasuun jäi joitakin pieniä tavutus- ja välimerkkivirheitä. Kuorolaiset kuitenkin tiesivät, miten heidän pitää laulaa missäkin, mikä oli mielestäni pääasia.

Circle of Life final version

♩=85

The musical score is written for six vocal parts: Tenor Solo, Soprano, Mezzosoprano, Alto, Tenor, and Bass. The key signature is three flats (B-flat major/D minor) and the time signature is 4/4. The tempo is marked as ♩=85. The lyrics for the Tenor Solo part are: "Nants ingn - on ya - ma ba - ghi - ti Ba - ba". The Soprano part is marked "African style" and "Mm". The Alto part has the lyrics "in-gon-ya - ma". The Tenor part has the lyrics "Aa" and "Sit-hi uhm in-gon-ya-ma". The Bass part has the lyrics "Aa" and "Sit-hi uhm in-gon-ya-ma".

Kuva 8. Sovituksen konserttiversioiden ensimmäiset tahdit.

Sovituksen lopputulos täytti tavoitteeni melkein kokonaan. Kappale oli mielestäni yleisön kannalta miellyttävä ja osa kappaleen kohdista, kuten kappaleen alku, säkeistöt ja huilusoolo, soivat kuorolla oikein hyvin. Edellä mainituissa kohdissa myös kuorolaiset tuntuivat nauttivan niiden laulamisesta. Kuoro lauloi dynamiikkaerot selkeästi, ja lisäsävystä kappaleeseen toi tiettyjen sanojen painottaminen. Sovitukseni lopputulos on monipuolinen ja siitä välittyi afrikkalainen tunnelma. Jos tekisin sovituksen uudestaan, muuttaisin kertosäettä vielä svengaavammaksi ja soivemmaksi. Kertosäkeessä etenkin sopraanostemman melodia tuntui olevan kuorolaisille haastavaa laulettavaa. Tämä saattoi johtua siitä, ettei stemma saanut paljon tukea muilta stemmoilta, jotka lauloivat säestysääniä. Kertosäkeen sovittamisen haasteeksi koin sen, että alkuperäisversiossa on käytetty orkesteria ja moniäänistä afrikkalaiskuoroa. Yksi vaihtoehto kertosäkeen muokkaamiseksi olisikin tehdä siitä aivan erilainen kuin alkuperäisteoksessa. Se voisi helpottaa edellä mainittuja haasteita.

Sovituksen eri versioiden kokeileminen kuoron kanssa opetti minulle paljon siitä, miltä erilaiset sovitusratkaisut kuulostavat kuoron laulamana. Kuorolta se tosin vei harjoittelu-aikaa. Aikaa ja resursseja kului myös eri versioiden nuottien kopioimiseen. Positiivisena puolena sovituksen versioiden kokeilemisessä näen sen, että kuorolaiset pystyivät vaikuttamaan siihen, että sovituksesta tuli kuorolle mahdollisimman sopiva. Sovitus pääsi oikeuksiinsa Circle of Life -konsertissa, jossa kuorolaiset pistivät parastaan, akustiikka toi kaikua ja perkussiosoitimet loivat afrikkalaista tunnelmaa.

4.3.2 Toinen sovitukseni

Toisen sovittamani kappaleen nimi on Transformation. Se on elokuvasta Brother Bear ja sen on säveltänyt Phil Collins. Ensimmäisestä sovituksesta oppineena lähestyin tätä sovitusta eri tavalla. Tiukka sovitus- ja harjoitusaikataulu vaikutti omalta osaltaan siihen, millaisia ratkaisuja tein sovitukseen. Tavoitteenani oli tehdä stemmoista yksinkertaiset ja helposti opittavat sekä sovittaa äänenkuljetuksellisesti toimivaa musiikkia. Halusin myös ilmentää sovituksessani alkuperäisteoksen dynamiikkaa rauhallisesta alusta mahtipontiseen loppuhuipeennukseen. Kirjoitin sovituksen Mattilan pyynnöstä kuudelle äänelle, jotka olivat sopraano, mezzosopraano, altto, tenori, baritoni ja basso.

Aloitin sovittamisen hahmottelemalla pianon avulla, millaisia aiheita haluan sovitukseeni. Siirsin pianohahmotelmia eri stemmoille (ks. Kuva 9), jonka jälkeen aloin muokata niistä kuorolle sopivaa materiaalia.

The image shows a musical score for the piece 'Transformation'. It consists of four staves. The top staff is for Tenor (T.) in treble clef, 4/4 time, with a piano dynamic marking. The second staff is for Baritone (Bar.) in bass clef, 4/4 time. The third staff is for Bass (B.) in bass clef, 4/4 time. The bottom staff is for Piano (Pno.) in grand staff (treble and bass clefs), 4/4 time. The score shows the first two measures of the piece, with various rhythmic patterns and dynamics.

Kuva 9. Ote Transformation-sovituksen alusta kesäkuulta 2016.

Sovitus oli valmis elokuussa 2016. Lopullinen versio oli viiden sivun mittainen. Mielestäni sovitustavoitteeni täytyivät. Kuoro oppi kappaleen nopeasti eikä sovitusta tarvinnut muokata sen jälkeen, kun olimme kokeilleet sitä kuoron kanssa. Kappaleen sointi oli miellyttävä, ja sovituksesta on kuultavissa kehityskaari rauhallisesta (ks. Kuva 10) mahtipontiseen (ks. Kuva 11). Sovitus onnistui mielestäni laulettavuuden näkökulmasta paremmin kuin ensimmäinen: kuoro tuntui nauttivan sen esittämisestä. Jos muokkaisin sovitusta, keskittyisin etenkin miesäänten stemmoihin, jotka voisivat olla elävämmät ja vähemmän säestävät. Sovituksen lopullisessa versiossa soolo-osuuksia on vain nais-

äänillä, mutta lisäisin niitä myös miesäänille. Tämän lisäksi lisäisin sovitukseen joitakin mielenkiintoisia elementtejä kuten äkkinäisiä dynamiikkavaihteluita ja eri stemmojen vuorottelua. Konsertissa kuoroa säesti perkussiosoitin, jotka loivat tunnelmaa ja sopivat mielestäni teokseen hyvin.

Chords: C, G, F, Fmaj7, F/C, C(sus4)

Dynamics: *mp*, *mf*, *mp*

Vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass):

uu _____ du du du du

Come with me, I'll take you now To a

Du du du du du

du du du du du

du du du du du

du du du du du

Kuva 10. Ote Transformation-sovituksen alusta.

Dynamics: *ff*

aa a aa aa aa aa a aa aa da da da da

aa a aa aa aa aa a aa aa da da da da

aa a aa aa aa aa a aa da da da da

aa a aa aa aa aa a aa da da da da

aa aa aa aa aa da da da da

aa aa aa aa aa da da da da

Kuva 11. Ote Transformation-sovituksen viimeisistä tahdeista.

4.4 Pohdintaa

Kaiken kaikkiaan opin opinnäytetyötäni tehdessä sovitusien teosta paljon. Mielestäni yksi tärkeimmistä opeista oli Mattilan neuvo, että sovittajan on sovittava kappale juuri tietylle kuorolle sopivaksi. Opin myös käytännön kautta Phoenixinkin painottaman asian, että sovittajan on tehtävä kappale miellyttämään sekä laulajia että yleisöä. Aiemmin ajattelin, että sovittaja sovittaa ennen kaikkea yleisölle. Opin, että on yhtä tärkeää sovittaa kappale niin, että se on kuorolle mukavaa ja mielenkiintoista laulettavaa. Kokemukseni mukaan kappaleen laulettavuus vaikuttaa kuoroharjoitusten mielenkiintyyteen, kappaleen omaksumisnopeuteen sekä siihen, millä tavalla kuoro välittää kappaleen yleisölle. Näin ollen sovituksen laulettavuus vaikuttaa myös siihen, kuinka yleisö kokee kappaleen. Jatkossa minun tulee siis kehittää erityisesti sitä, etten tee sovituksista liian haastavia tai epämukavia laulaa. Etenkin ensimmäisen sovitukseni kanssa yritin tehdä siitä mahdollisimman hyvän unohtaen äänenkuljetuksen ja laulettavuuden tärkeyden. Tulevaisuuden haasteekseni otankin tehdä yksinkertaisia, soivia mutta samalla mielenkiintoisia ja taiteellista panosta sisältäviä sovituksia.

5 KONSERTTI

5.1 Yleistä

Idea tunnetuiden klassikkoanimaatioelokuvien musiikkiin perustuvasta konsertista syntyi syksyllä 2014, kun olin seuraamassa KuNukun harjoituksia. Aloitin ensimmäistä sovitustani keväällä 2015. Lokakuussa 2015 päätimme KuNukun kuoronjohtaja Mattilan kanssa, että konsertti tullaan järjestämään vuonna 2016, ja että siitä tulee osa opinnäytetyötäni. Konserttia varten valmistauduttiin ja harjoiteltiin kuoron kanssa kevään ja alkusyksyn 2016 aikana.

KuNukun Circle of Life -konsertti pidettiin Kuopion kaupungintalon juhlasalissa 2.10.2016 klo 14.00. Sali oli täynnä yleisöä. Konsertissa esitettiin seitsemätoista kappaletta, joista kahdeksan esitettiin koko kuoron voimin. Muut kappaleet toteutettiin pienemmillä kokoonpanoilla: mieskuorolla, ensibilityryhmillä sekä duo- ja soololauluina. Osa kappaleista esitettiin *a cappella* eli ilman säestystä, kun taas osassa kappaleista oli mukana pianosäestys, perkussiosoitteita ja/tai huilusoolo. Kappaleet esitettiin alkuperäiskielellä eli englanniksi, yhtä islanninkielistä kappaletta lukuun ottamatta. Konsertissa oli kaksi osaa, joiden välissä oli väliaika. Konsertti kesti väliajan kanssa noin puolitoista tuntia.

Tavoitteenani oli oppia nuorisokuoronjohtajan tehtäviä konserttia järjestäessä, nuorisokuoronjohtoa konserttitilanteessa sekä auttaa KuNukua järjestämään niin yleisöä kuin kuorolaisiakin miellyttävä konsertti.

5.2 Ennen konserttia

Konsertin järjestämiseen kuului tavallisten kuoroharjoitusten lisäksi seuraavia asioita:

- tilojen varaaminen
- soittajien hankkiminen ja harjoitukset heidän kanssaan
- kappalelistan ja esitysjärjestyksen laatiminen
- asujen ja rekvisiitan suunnitteleminen sekä hankkiminen
- konserttijulisteen tekeminen
- konsertin mainostaminen
- konsertin käsiohjelman tekeminen
- esityksen läpimenon harjoittelu
- tarpeiston kartoittaminen ja tavaroiden kuljettaminen
- välipuheiden suunnittelu

Edellä mainittujen lisäksi Kuopion Nuorisokuoroyhdistys pyöritti konserttipaikalla kanttiinia, jonka kautta kuoro sai lisätuloja. Kanttiinimaksu oli Mattilan sanojen mukaan "vapaaehtoinen, mutta pakollinen", eli jokainen sai itse päättää maksun määrän.

Jaoimme konsertin järjestämiseen liittyviä tehtäviä Mattilan kanssa. Osan tehtävistä, kuten nuottitelineiden kuljettamisen paikan päälle, Mattila jakoi kuorolaisille. Suunnittelimme esitysjärjestyksen yhdessä, ja tein sen pohjalta käsiohjelman konserttia varten (ks. Kuva 12). Mattila tulosti käsiohjelman. Lopputulos oli lähes sellainen, kuin olin suunnitellut. Käsiohjelman sisälehdessä oli jäänyt pieni osa pois, koska kuva oli hieman liian iso. Opin, että kuvakokojen kanssa on oltava tarkkana, jotta kaikki haluttu näkyy valmiissa tuotoksessa kunnolla.

Kuva 12. Ote käsiohjelman kansilehdestä.

Tein osani konsertin mainostamisesta jakamalla konserttijulisteita Kuopion musiikkioppilaitosten seinille sekä yleisiin tiloihin Kuopion alueella, esimerkiksi Kuopion kaupunginkirjastoon ja Kuopion kaupapahalliin. Mattila mainosti konserttia muun muassa nuorisokuoron Facebook-sivuilla sekä kuoron muissa konserteissa.

Suunnittelimme asut ja rekvisiitan yhdessä nuorisokuorolaisten kanssa. Kuopion Nuorisokuorolla ei ole ollut tapana tehdä esityksiä rekvisiitan kanssa, joten ne toivat uuden elementin konserttijärjestelyihin (Mattila 2017). Lainasin Kuopion kaupunginteatterilta rekvisiittaa, jonka lisäksi kuorolaiset hankkivat osan rekvisiitasta itse. Tavaroiden hankkiminen ja kuljettaminen esiintymispaikalle vei aikaa ja vaati oman panostuksensa (ks. Kuva 13), mutta oli mielestäni sen arvoista.

Kuva 13. Rekvisiitankuljetusmatka (kuvaaja Alina Salmi).

esityksen aikana rekvisiittaa ja asuja vaihdettiin kappaleiden teemojen mukaisesti. Esimerkiksi antiikin Kreikkaan liittyvissä kappaleissa kuorolaisilla oli päällään lakanasta käärityt toogat. Yksi kuorolaisista oli ottanut vastuulleen varmistaa, että kaikille kuorolaisille oli lakanat. Hän oli selvittänyt ja opetti muille, kuinka toogat kääritään parhaiten. Konserttipäivänä kuorolaiset tekivät kasvomaalauksia itselleen ja toisilleen. Koin erilaisten asujen ja rekvisiitan sopivan tähän konserttiin (ks. Kuva 14). Nuoret tuntuivat olevan innoissaan, kun saivat pukeutua ja laittautua konserttia varten. Mielestäni yhdessä tekeminen myös lisäsi kuorolaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kuva 14. Kuopion Nuorisokuoro konsertin jälkeen (kuvaaja Alina Salmi).

5.3 Konserttipäivä

Konserttipäivä sujui jouhevasti. Olimme harjoitelleet esitysjärjestyksen rekvisiittavaihtoiheen edellisenä päivänä, joten kuorolaisille oli selkeää, mitä heidän piti tehdä milloinkin. Olin myös tehnyt esityksestä ohjeistuksen, jonka olin sekä lähettänyt konsertin Facebook-ryhmään että kiinnittänyt paperiversioina takahuoneen eri osiin. Koin tällaisen järjestelyn toimivaksi ja tarpeelliseksi näin ison joukon ja vaihtelevan konsertin kanssa.

Oma osuuteni lavalla alkoi ensimmäisen kappaleen jälkeen, jolloin johdin sovitukseni Transformationin. Jännitykseni oli pienempää, kuin olin odottanut, minkä koen johtuneen siitä, että yleisö oli selkäni takana. Tilanne oli siis kuoroharjoitusten kaltainen. Kuoronjohtajana tunsin vastuukseni pitää langat käsissäni ja työskennellä mahdollisimman laadukkaasti ja innostavasti sekä kuoroa että itseäni varten. Kappaleen jälkeen autoin kuorolaisia takahuoneessa rekvisiittavaihdoksissa ja pidin huolta, että oikeat ihmiset olivat menossa lavalle oikeaan aikaan.

Pidin välipuheen konsertin ensimmäisellä puolella. Tavoitteenani oli kertoa yleisölle, mikä oli osuuteni konsertissa, kertoa konsertin kappaleista sekä kiittää Jussi Mattilaa ja Kuopion Nuorisokuoroa. Mielestäni onnistuin tavoitteissani hyvin. Ainoa asia, jota muuttaisin, on puheen kuuluvuus. Vaikka yritin puhua kuuluvasti ja selkeästi, ei puheeni kuulunutkaan yleisölle niin hyvin, kuin olin kuvitellut. Kuopion kaupungintalon juhlasalissa on kaikua akustiikka, joka sekoittaa puhetta sen verran, että siellä on puhuttava erityisen hitaasti, kovalla äänellä ja hyvin artikuloiden. Huomasin puheen hiljaisuuden tallenteelta, jonka otin konsertista. Videoin ja äänitin konsertin opinnäytetyöni lautakuntaa varten (Liite 1).

Pääsin käyttämään pianonsoittotaitojani mieskuoron kappaleessa Frozen Heart sekä laulamaan osaksi kuoron rivejä konsertin encore-kappaleessa. Tämä syvensi käsitystäni siitä, että kuoronjohtajalla on oltava monipuolisesti taitoja musiikin eri osa-alueilta. Toinen sovituksistani, konsertin nimikkokappale Circle of Life, oli konsertin viimeinen kappale. Sen johtaminen oli mieleenpainuva kokemus. Kappale kaikui salissa mahtipontisesti, ja koin tavoitteeni sovituksen kuulokuvasta toteutuneen.

5.4 Pohdintaa

Kaiken kaikkiaan konsertti onnistui mielestäni oikein hyvin. Olimme tehneet kuoron ja kuoronjohtajan kanssa etukäteisjärjestelyt huolellisesti, mikä teki esityspäivästä levollisen ja antoi esiintyjille rauhan keskittyä olennaiseen eli esiintymiseen. Kuorolaiset keskittyivät laulamiseen mielestäni paremmin kuin harjoituksissa, ja kappaleet soivat paremmin kuin koskaan. Osaltaan sointiin vaikutti Kuopion kaupungintalon juhlasalin kaikua akustiikka. Jatkossa minun tulee kiinnittää enemmän huomiota lyöntitekniikkani selkeyteen ja tarkkuuteen. Koin, että konserttitilanne sai minut eläytymään kappaleisiin niin, että liikkeeni olivat tavallista suureleisempiä. Sain niin yleisöltä kuin kuorolaisiltakin erittäin positiivista palautetta konsertista. Opin konsertista paljon, kuten esimerkiksi sen, millaisia tehtäviä nuorisokuoron kuoronjohtajalla on konserttia järjesteltäessä sekä sen, millaista on toimia nuorisokuoron kuoronjohtajana konserttitilanteessa. Tavoitteeni konsertin osalta siis toteutuivat.

6 PÄÄTÄNTÖ

Opinnäytetyössäni tarkastelin nuorisokuoronjohtajan työnkuvaa Suomessa. Esittelin Suomen nuorisokuorokenttää ja opinnäytetyöni esimerkkikuoroja, Kuopion Nuorisokuoroa ja Savonlinnan Taidelukion kuoroa. Avasin nuorisokuoronjohtajan työnkuvaa sekä kuoroharjoitusten että kuoropsykologian kantilta. Käsittelin myös kuorosovittamista ja kuvailin konsertin järjestämistä Kuopion Nuorisokuoron kanssa. Tutustuin aiheeseen nuorisokuoroalan ammattilaisten Kuopion Nuorisokuoron kuoronjohtaja Jussi Mattilan, Taidelukion kuoronjohtaja Matti Makkosen ja kuorovalmentaja Paul Phoenixin haastattelujen, omien kokemusteni sekä kuorokirjallisuuden avulla. Menetelmävalinnat osoittautuivat onnistuneiksi: sain monipuolisesti tietoa nuorisokuoronjohtajan työnkuvasta Suomessa ja opin hyväksi havaittuja käytäntöjä nuorisokuorojen parissa. Opinnäytetyöni tavoitteet siis onnistuivat mielestäni hyvin.

Opinnäytetyötä tehdessä selvisi, ettei suomalaisista nuorisokuoroista ja niiden toiminnasta ole tehty koontia, joten suomalaisen nuorisokuorokentän määrittäminen on haastavaa. Ensiaskeleet on nyt otettu, joten työn jatkaminen olisi mielestäni luontevaa. Projektia tehdessä selvisi myös, että nuorisokuoronjohtajalla on Suomessa monipuolinen työnkuva, joka on erilainen kuin muiden kuorojen johtajilla. Nuorisokuoro on tärkeä kasvatusmuoto, ja nuorisokuoronjohtaja voi vaikuttaa nuoriin musiikillisen kehityksen lisäksi myös kasvatuksellisessa mielessä. Nuorisokuoronjohtajan työnkuvaan kuuluu siis yhtenä osana nuorten kehityksen tukeminen. Yksi opinnäytetyöni havainnoista oli se, että kuoronjohtajan rooli on muuttunut diktaattorimaisesta johtajasta demokraattisen kuoroyhteisön jäseneksi. Kuoronjohtajan on kuitenkin osattava sanoa viimeinen sana. Opin käytännön ja ammattilaisten ohjeiden kautta sen, että nuorisokuoron johtaminen onnistuu parhaiten, kun kuoronjohtaja on oma itsensä, antaa itsestään sata prosenttia sekä arvostaa nuoria ja heidän kulttuuriaan. Nuorten motivaatioon vaikuttaa se, että työtahti pidetään ripeänä sekä se, että kuoronjohtaja puhuu sellaisia asioita, joita nuoret jaksavat kuunnella. Edellä mainituista havainnoista voi vetää johtopäätöksen, että nuorisokuoronjohtajan työkaluissa ovat olennaisessa osassa niin sosiaaliset kuin ryhmänohjauksellisetkin taidot.

Opinnäytetyötä tehdessä selvisi, että kuorosovitusta tehdessä sovittajan on kiinnitettävä huomiota siihen, että sovitus on sopiva sille kuorolle, jolle sovitusta tehdään. Myös laulettavuus ja se, että sovitus miellyttää yleisöä, ovat tärkeitä asioita. Sovituksen ei välttämättä tarvitse olla vaikea, jotta se olisi hyvä. Nämä asiat opin myös käytännössä: tein ensimmäisestä opinnäytetyöhöni liittyvästä sovituksesta liian haastavan sen laulettavuuden kustannuksella. Sain ammattilaisilta ohjeita sovituksen korjaamiseen ja kun helpotin kappaleen laulettavuutta, se alkoi soida paremmin. Toisen sovitukseni kohdalla osasinkin jo sovittaa alusta asti äänenkuljetuksellisesti ja sitä myötä laulettavuudenkin kannalta helpompaa musiikkia. Konsertin järjestäminen Kuopion Nuorisokuoron kanssa opetti monia asioita siitä, millaista nuorisokuoron johtaminen on käytännössä ja mitä asioita konsertin järjestämiseen kuuluu. Tärkeimmät havainnot olivat, että konsertin suunnitteluun ja toteutukseen kannattaa panostaa, kuorolaisten apua kannattaa hyödyntää valmisteluissa ja kuoronjohtajan on pidettävä langat käsissään ja ajatus kirkkaana myös konserttitilanteessa.

Suomalaisista nuorisokuoroista ja niiden johtamisesta ei ole tehty paljoa tutkimusta, mikä on perimmäinen syy siihen, miksi kiinnostuin aiheesta. Aloittelevana nuorisokuoronjohtajana tarvitsin tietoa sopivista työtavoista nuorisokuoron kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyöstäni saa yleistietoa suomalaisista nuorisokuoroista ja esimerkkejä hyväksi todetuista käytännöistä nuorisokuorojen parissa. Esimerkit ovat pääosin nuorisokuoroalan ammattilaisten kokemuksista, joten niistä saa tietoa, jota ei perinteisistä kuoronjohtamisoppaista välttämättä löydy. Opinnäytetyöstäni on hyötyä KuNukun lisäksi paitsi minulle ja muille kuoronjohtajille myös nuorisokuorojen jäsenille sekä nuorisokuorojen toiminnasta kiinnostuneille. Hyötyä voi olla myös muunlaisille kuoroille ja muihin tarkoituksiin: esimerkiksi sovituksiin ja konserttijärjestelyyn liittyvät havainnot ovat mielestäni sovellettavissa muunkinlaisille kokoonpanoille ja erilaisiin esiintymistilanteisiin. Koska opinnäytetyössäni kuvataan aloittelevan kuoronjohtajan asiantuntijuuden kehitystä, siitä voi olla hyötyä myös oppilaitoksille, jotka tarjoavat kuoronjohtamisen opetusta.

Projektini on tehty kahden kuoron, niiden kuoronjohtajien ja muiden valikoitujen lähteiden pohjalta, eikä se näin ollen anna kattavaa kuvaa Suomen nuorisokuorokentästä tai kaikista sopivista käytännöistä nuorisokuorojen parissa. Haastatteluista saadut tiedot sekä ajatukseni omista kokemuksistani ovat osittain myös mielipide- ja kokemukuskysymyksiä. Jotta aiheesta saisi paremman yleiskuvan, on sitä tarkasteltava laajemmin ja suuremmalla otannalla. Opinnäytteeni tulokset antavat kuitenkin esimakua siitä, millaisia tuloksia voisi olla löydettävissä laajemmissa tutkimuksissa.

Opinnäytetyöni aiheen tarkastelua voisi jatkaa eteenpäin esimerkiksi Suomen nuorisokuorokentän kartoittamisen näkökulmasta: nuorisokuorojen historian, perinteiden, kehityksen ja nykytilan tutkiminen on mielestäni tärkeä aihe, jonka tutkiminen rikastaisi suomalaista nuorisokuorotoimintaa. Aihetta voisi tutkia esimerkiksi musiikkitieteen alalla. Eri nuorisokuorojen toimintatapoja voisi vertailla. Tutkimukseen olisi myös mahdollista liittää kuorokilpailunäkökulma. Opinnäytetyössäni paljastunut nuorisokuoron tärkeys kuorolaisten kasvattajana on myös perehtymisen arvoinen tutkimusteema. Kasvatustutkimusta voisi tarkastella osana ammattikorkeakoulujen musiikkipedagogiopintoja tai yliopistossa musiikkikasvatuksen opintojen yhteydessä. Kaikkia opinnäytetyöstäni nousseita tutkimusteemoja voisi laajentaa myös Suomen rajojen ulkopuolelle.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen oli antoisa prosessi. Opin paljon Suomen nuorisokuorokentästä ja nuorisokuoronjohtajan hyvistä työtavoista. Koen kehittyneeni niin nuorisokuoronjohtajana, ryhmänohjaajana kuin ylipäätään musiikkipedagoginakin. Loin tärkeitä verkostoja, joista saattaa olla hyötyä tulevaisuudessa. Kiinnostukseni nuorisokuoroihin ja niiden johtamiseen kasvoi entisestään. Tulevaisuudessa olisi hienoa jatkaa nuorisokuorojen kanssa työskentelemistä sekä niiden tutkimista.

LÄHTEET

Henkilökohtainen tiedonanto

MAKKONEN, M. 2017. Kuoronjohtaja. Savonlinnan Taidelukion kuoro. Haastattelu 17.2.2017.

MATTILA, J. 2017. Kuoronjohtaja. Kuopion Nuorisokuoro. Haastattelu 7.2.2017.

MATTILA, J. 2016a. -|- Kuopion Nuorisokuoron harjoitus 12.1.2016.

MATTILA, J. 2016b. -|- Kuopion Nuorisokuoron harjoitus 24.1.2016.

MATTILA, J. 2016c. -|- Kuopion Nuorisokuoron harjoitus 20.9.2016.

NIKULA, A. 2017. Musiikin lehtori. Savonlinnan Taidelukio. Sähköpostiviesti 9.11.2017.

PHOENIX, P. 2016. Kuorovalmentaja, laulaja. Haastattelu 3.12.2017.

Internetlähteet

KUOPION NUORISOKUORO. N.d. Vuodet. [viitattu 13.10.2017] Saatavissa: <http://www.kunuku.fi/vuodet/default.html>

NUOPERI. N.d. Sanastoa, Nuori/nuoruus. [viitattu 26.10.2017] Saatavissa: <http://www.nuoperi.fi/sanasto2.php?id=18>

NUORTEN KUORO. N.d. Kuopion ev. lut. seurakunnat. [viitattu 26.10.2017] Saatavissa: <http://www.kouvolanseurakunnat.fi/tule-mukaan/musiikkia/nuorten-kuorot/kuusankosken-kuorten-kuoro>

NUORTEN KUOROLIITTO. 2016. Toiminta. [viitattu 12.10.2017] Saatavissa: <http://www.nuorten-kuoroliitto.fi/toiminta/>

MÄKINEN, P. 2002. Verkko-tutor: Motivaatiosta. Tampereen yliopisto. [viitattu 31.10.2017] Saatavissa: <http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/motiivi.htm>

OTONKOSKI, P. 2012. Cantores Minores 1952-2012. Cantores Minores ry. [viitattu 12.10.2017] Saatavissa: <http://www.cantoresminores.fi/kuoro/historia>

PIHLAJAMAA, M. 2017. Nuoret YK:n asialistalla ja toimijoina. Yhdistyneet Kansakunnat. [viitattu 12.10.2017] Saatavissa: <http://yk.fi/node/489>

TAITAVA OPPIJA MOTIVOI ITSEÄÄN. 2017. Helsingin yliopisto. [viitattu 31.10.2017] Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/avoin-yliopisto/opiskelu/kehity-oppijana/taitava-oppija-motivoi-itseen#section-9536>

TEOSTO. N.d. Mikä on sovittamista? [viitattu 30.9.2017] Saatavissa: <http://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/mika-sovittamista>

ULKOINEN JA SISÄINEN MOTIVAATIO. 2015. Otavan Opisto. [viitattu 9.11.2017] Saatavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps4/01_motiivit_ja_motivaatio/04_1.4_ulkoinen_ja_sisainen_motivaatio?C:D=1465745&m:selres=1465745

YLE KULTTUURI. 2009. Cantores Minores on Yleisradion vuoden nuorisokuoro. Yle. [viitattu 12.10.2017] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-5872275>

Kirjallisuuslähteet

CAPLIN, T. 2000. På Slaget! En bok om körledning. Tukholma: Sk-Gehrmans Musikförlag AB.

DURRANT, C. 2003. Choral Conducting, philosophy and practice. Iso-Britannia: Routledge.

LEHTOVAARA, T. 2014. Sovitusopas. Helsinki: Sulasol.

PAJAMO, R. 2015. Laulun tehnoisa taika, Suomen kuorolaulun historia. Porvoo: Bookwell Oy.

SAVIMÄKI, I. 2017. Lapsi- ja nuorisokuoronjohtajan ABC-kirja. Grano Oy: Sulasol.

LIITE 1: TALLENNE

Opinnäytetyön konsertin tallenne sijaistaa Savonia-ammattikorkeakoulun arkistoissa.